

kevés személyvel. Tökéletes drámai feszültség áramlik szét az elbeszélés-
testben (ami a műfaj egyik legfőbb követelménye) az első mohó szerelmi
összecsapástól a végső katasztrófiáig. A «Két fogoly» szélesebb keretű, sok
embert felölölő, társadalmi háttérrel, háborús és szibériai környezetrajzzal.
Gyengébb, mint az első munka; Zilahy igazán hálás témája az egyéni lélek,
csak szubjektív problémákat tud művészi-
vív tenni. Itt a nő alakja a legsiker-
ültebb, a férj már színtelenebb. Az
ábrázolás nem nehezül és nem durvul
el és nem síklik ki olcsó hatások felé.
A «Valamit visz a víz»-ben Zilahy újra
visszanyúlt a kis regényhez, de most
meszerzővé enyhítette a bűnbeeső
lélek tragikumát. Maguk az események
valószínűtlenek, szimbólikusan stili-
záltak, ismétlődő motívumokkal ki-
kerékítették, de lelki visszfényük le-
írása a lehető legpontosabb és legvaló-
ságosabb. A realitásnak és játéknak
egybefonódása adja meg épen a könyv
varázsát.

A szerelem az igazi hős mind a három
regényben. Zilahy szerelemélményében
a testi vágy csak alaphang, amibe meg-
magyarázhatatlan jóérzések, titkos
megfelelések, különös hangulatok is
belecsengenek. Míg régebbi alakjaiban
váratlanul és előzmények nélkül lob-
bantotta ki a vágyat, most elmélyülve
keresi meg távoli kezdeteit, a közöm-
bős érzéseket, amelyeken keresztül
észrevétlen lopózik be a lélekbe. A ha-
lász kezdetben alig érdekli a házukba
került nő, szépségét észre sem veszi.
De csakhamar megzavarja őt különös-
sége, kíváncsiságát izgatja a multja és
kelletlenül nézi titkolózását. Ellen-
szenvesnek találja, legszívesebben el-
távolítaná. Tudatalatti védekező ösz-
tön szólal meg ebben az ellenszenvben,
védekezés az ellen, akinek már végze-
tesen hatása alá került. Majd igazság-
talanul lopással gyanúsítja meg a nőt
és a szegénykezes és szájalom újabb
szállásainál az eljövendő szerelem
számára. Önkéntelenül összehasonlít-
gatja egyszerűbb feleségével; így lesz
titokzatos szépségének rabja. Végül
meglesi fürdőzés közben, az érzéki vágy
szikrája kipattan és a lassankint fel-
halmozott érzelmi gyújtóanyag fel-
loboghat a szenvedély lángjában.

Zilahy egyike kevés íróinknak, akik
ismerik az emberi lélek bonyolult réte-
geződését, követni tudják az érzések
és gondolatok bujkáló útját és akik-
ben megvan a művészi ábrázolás egyik

legfőbb kelléke: a biztos izlés. Írói
szándékait fegyelmezetten szolgálja
stílusa is. Hangjában diszkrét és nobi-
lis, kerüli a ríktó színeket; előadása
nem válik agyonhangsúlyozottá. Érti
az utalások és a kellő időben elhall-
gatás nehéz mesterségét, érti mon-
danivalóinak könnyed és elegáns sűrít-
tését: sohasem terjengős. Egymást
csöndesen váltó mondatai, finom ha-
sonlatai egyszerűen és mégis tökéletes
árnyalással fejezik ki témáinak szo-
morú szépségét. *Halász Gábor.*

**Docteur Charles Szabó: En Marge
de Strindberg.** Pièces détachées. Paris.
Les Gémaux. Francia könyv párisi ki-
adónál és a szerző magyar ember.
A könyvet a magyarsághoz ugyancsak
a szerző nemzetisége kapcsolja, mert
problémái franciák, vagy még inkább
párisiak, Páris alatt értve bizonyos
francia izlésen átszűrt európaiságot,
nemzetköziséget. De így a magyar kér-
désektől eltávolodva is szolgál nemze-
tünk érdekeinek az ilyen könyv s ezért
örömmel üdvözljük. (Meggjegyezzük,
hogy furcsán fest a könyv címlapján
a doktori cím. Franciaországban ezt a
címet csak az orvosok használják, de
mint írók azok sem szokták kitenni.)

A könyv a címben jelzett Strindberg
tanulmányokon kívül más érdekes kér-
désekkel is foglalkozik: Goethével, az
írás művészetével, az álmok világával,
szociális kérdésekkel, a «religio de-
populata»-val. Ezeket a problémákat
azonban nem tanulmány vagy érteke-
zés alakjában fejt ki; Szabó Károly
pièce détachékat ír, gondolatföredé-
keket, ötleteket vet papírra, amelyek-
nek összeállítását az olvasóra bizza.

Ezek közt az észrevételek közt van
jó is, rossz is, van amelyik nagyon
találó, van amelyik csak azt jellemzi,
aki leírta, de összefüggés nincs köztük.
Az ember az első 30 oldalon a rejtett
rendszer keresi, ami egységbe foglalná
a töredékeket. Azután rájön, hogy vagy
igen mélyre rejtette a szerző az ösz-
szefűző szálakat, vagy nincsenek. Miután
belenyugodott, hogy minden részlet ön-
magáért van, zavartalanabban olvas-
hatja végig a könyvet és a végén még
valami ködös összbenyomást is kap az
olvasó.

Az összbenyomásnak legszembetű-
nőbb részlete a szerző nagy műveltsége.
Idéz németül, angolul, ismeri a háború-
előtti párisi kultúra minden nagy alak-
ját: Ibsent, Nietzschét, Wagnert, Péla-
dant, Schopenhauert, általában min-

denkit, akit abban az időben ismerni illett. A másik ilyen szembevető vonás, hogy ez a műveltség a háború előttről való, ezt a kort jól ismeri, de tovább nem haladt. A ma forgalomban levő nevekkal nem találkozunk Szabó Károly könyvében.

A harmadik ilyen jellemvonás szintén a háború előtt divatos szellemi magatartás. Eszerint az észjárás szerint nincs abszolút igazság (Szabó Károlynál kivétel a kereszténység), minden állításnak az ellenkezője is igaz. Egy ideig ennek a relativizmusnak mégis volt szilárd alapja: az egyéniség. Azért nem volt állandó igazság, mert minden vélemény egyéni volt. Nála azonban már az egyéniség is két részből áll és az egyik ellentmond a másiknak. Minden ködös, bizonytalan tétveteg és szédült fejjel járunk a világban.

Egészben véve Szabó Károly egy a háború előtt született, de még ma is élő embertípust képvisel. Ez a típus elvesztette hitét a régi igazságokban és újak keresésére indul. Nagy szomjúsággal, elkeseredett türelmetlenséggel keresi, de lázas türelmetlensége nem engedi, hogy útján meg is álljon, hanem mint a modern amerikai utazó végigrohan gyorsvonatokon és autókön a «nevezetes» városokon, betekint minden múzeumba és katedrálisba, de nem ér rá órák hosszat bámulni egy szép szobrot. Arról meg szó sem lehet, hogy meg is emésze az ilyen utazások benyomásait, mert türelmetlen igazságkereső heve újabb utakra űzi. Így születnek meg a rohanás közben szerzett apró benyomások és így hal meg a nyugalomban megérlelt gondolatok egységbefoglalása: a rendszer.

Fábián István.

Özörayné Kálmán Margit: Halálos összetartozás. (Katz G. kiadása, Budapest.) A könyv az öngyilkosság ellen való harc — drámai alapon. Szerzője az újraélés színjátékának mondja a Halálos összetartozást, művét azonban csak hosszú (harmincegyoldalas) «előszó-félel-vel» bocsátja az olvasó elé; nyilván szükségét érzi a megvilágításnak. Ezzel a kötet két részre oszlik: a beharangozó hosszú értekezésre és magára az újraélés színjátékára. Nézzük meg mindkettőt külön.

Használ-e vajjon valamely drámának a mellé adott testes magyarázat? Ha a szerző színpadra szánta drámáját s ott kíván hatni vele, a magyarázó

értekezés nyilván a világ legfeleselebbebb dolga. A dráma akkor színpadra való, ha a néző megérti kommentárok nélkül, ha a mű hatóereje belülről sugárzik, a szereplők beszédéből és cselekedeteiből. Bármilyen különös, szokatlan feladata legyen is a színműnek, szépjegyzeteket kikiáltó színész bajos belecselezni, megvilágító értekezést pedig lehetetlen elébe fogni. A dráma természete ezt nem tűri.

Mi végre íródott akkor a hosszú magyarázat? Az írónő nem hagyja e kérdést felelet nélkül. Angol írók példájára hivatkozik, akik irodalmi értékű darabjaikat előbb könyvalakban jelentetik meg; ha az olvasóközönség az elfogyott példányok nagy számával nyilvánítja, hogy a mű köztetszésnek örvendett, csak akkor érdeklődik a színház a dráma előadása iránt. Ennek az útnak követésével csakugyan lehet szerzői értekezést adni — a könyv számára. A színpadi siker a könyv megértésétől még mindig független marad.

A harmincegyoldalas szociáletikai értekezés mindenekelőtt az öngyilkosságok járványát tárgyalja. Drámája épen arra óhajt rámutatni, hogy öngyilkosságot hiába követ el valaki, mert ezzel nem veti el szenvedését. Az ember nem múlik el soha; életének erőszakos kioltása tehát csak egy szakasz lezárása csupán, újabb életeiben újabb szenvedésekhez, de újabb örömhöz is juthat. A reinkarnáció tehát vigasztalást ad minden mai szenvedésünkre. Az öngyilkos a hinduk legnagyobb bűnét, a türelmetlenséget követi el.

Az öngyilkosok többsége a nők közül kerül ki. A mai nő túlságosan lázongó természetű, e lázongásba a romboló szellemű ifjúság általános iránya viszi bele; azután túlságosan érzékeny is igényeinek teljesülése tekintetében; harmadszor pedig nem hisz semmi magasabb rendeltetésben. Isten nem lehet igazságtalan; amit ugyan gyarlón kétségbevonunk sokszor, míg nem igyekszünk csapásaink megértésére. Minden igazságtalanság csak látszólagos, az igazság bennünk van; *türelemmel* és őszinte alázattal kell elfogadnunk, ami elrendeltett.

Ez a bevezető értekezés tele van egészséges és okos társadalomerköltetani gondolattal. A türelmesség, mint a bajok legjobb gyógyítószerre régen megbukott ugyan: aki mindig csak vár, nem kap soha semmit. Egyebekben azonban sok megszívlelendőt mond